

JAUNATNES EKOLOĢISKĀS IZGLĪTOŠANAS PROBLĒMAS

GOTFRĪDS NOVIKS

Rēzeknes Augstskola,
Atbrīvošanas al. 90, Rēzekne, Latvija, LV - 4600

Abstract

Youth Ecological education is one of the most important tasks nowadays.

Men's behavior in environment and decisions in environmental protection problems depends on their previous ecological education and consciousness. It is necessary to upbringing in children attitude to nature with care presents ecological code for children (and not only) containing 11 important points.

Jaunatnes ekoloģiskā izglītošana ir viens no svarīgākajiem faktoriem, kurš var nodrošināt cilvēces ilgtspējīgu un līdzsvaroto attīstību.

Cilvēka iedarbībai uz vidi nav ierobežojošu faktoru, kuri reflektīvi varētu nodrošināt šīs iedarbības pieļaujamo līmeni.

Viss balstās tikai uz cilvēka apziņu. Tā ir galvenā un visnopietnākā problēma vides aizsardzībā. Nekādi tehniskie sasniegumi nevarēs dot pārliecību par vides drošību, ja nav attīstīta cilvēka apziņa un savas lomas apkārtējā vidē saprašana.

Problēmas būtību varētu deklarēt sekojošu tēžu veidā.

1. Visus vides jautājumus risina cilvēks.
2. Jautājumu atrisināšana atkarīga no pieņemtā lēmuma.
3. Lēmuma veids atkarīgs no cilvēka apzinātības un attīstības pakāpes.
4. Cilvēka attīstības līmenis ir ne tikai zināšanas, bet arī apziņa, saprāts un garīgā izpausme.

Tādējādi vides aizsardzībā garīgais sakļaujas ar tehnisko. Tieši vides aizsardzībā personības loma kļūst noteicošā.

Ekoloģisko problēmu mērogi ir dažādi (1.zīm.), sākot no individuālās dabas uztveres un tās aizsardzības. Savā mājoklī, ap sevi, pēc tam apdzīvotajās vietās, kur rezultāts jau atkarīgs no cilvēku grupas darbības, tālāk lokālais mērogs pilsētas ietvaros, kur lemjošā loma ir vadošam administratīvam personālam, tālāk - valsts mēroga - reģionālā, starpvalstu, pasaules un beidzot arī kosmiskā mēroga ekoloģiskā problēma (piem., kosmosa piesārņošana ar raķešu un satelītu paliekām).

Ja cilvēks no saviem pirmajiem soļiem dzīvē nav sācis risināt šīs problēmas no paša mazākā mēroga, nav izstrādājis sevī attiecīgo pieeju apkārtējai videi, viņš nespēs pareizi risināt daudz lielāka mēroga problēmas, ja savas darbības rezultātā kļūst par noteicošo šinī līmenī personu.

Ekoloģiskā izglītība sākas no paša pirmā soļa, no pirmās mazā cilvēciņa dzīves dienas. Ar katru atliktu dienu mēs veidojam cilvēka atpalcību vienā no svarīgākajām tā dzīves jomām. Līdz ar to tad, kad pieaugušam cilvēkam nāksies risināt liela mēroga ekoloģiskās problēmas, viņa apziņa atradīsies vēl tikai uz daudz mazāka mēroga robežas un risinājums viennozīmīgi būs neatbilstošs prasībām.

Lai pareizi sāktu veidot cilvēka attieksmi pret dabu nepieciešams pilnībā ievērot un pieradināt bērnus ievērot šādus bērna (un ne tikai) ekoloģiskās ētikas kodeksa 11 punktus:

1. Nebaidies no dabas - tā dzīvo pēc saviem likumiem, tai principā nepiemīt naids pret tevi.
2. Būdam dabā, ievēro tās likumus.

3. *Dabā viss ir ārkārtīgi skaists - nav neglītu, riebīgu dzīvnieku un augu.*
4. *Tu esi pārāk stiprs - neievaino pat nejauši dabu, maigāk izturies pret vājākiem.*
5. *Daba nav dota tikai tavu vajadzību apmierināšanai - ja gribi ko paņemt, padomā, vai vajag?*
6. *Ja tu paņem ko no dabas - tu esi viņai parādā, palīdzi tai kļūt stiprākai - atdod parādu.*
7. *Dabā nav nekā netīra, saglabā to tīru.*
8. *Ja redzi slimojošu dabu - palīdzi tai atveseļoties.*
9. *Veido ap sevi dzīvās veselās dabas joslu.*
10. *Izturies pret jebkuru dabas pārstāvi, kā tu gribētu, lai izturas pret tevi.*
11. *Kā cilvēkam, tā arī dzīvniekiem un augiem ir tiesības dzīvot pilnasinīgu dzīvi - dzīvās dabas tiesību pārkāpšana sodāma.*

Dažam labam var rasties iespajds, vai pie tam nesāks veidoties cilvēku paaudze, kura ir pārāk bērnišķīga un romantiski noskaņota pret dabu un līdz ar to cilvēces attīstības dinamika kļūs vājāka.

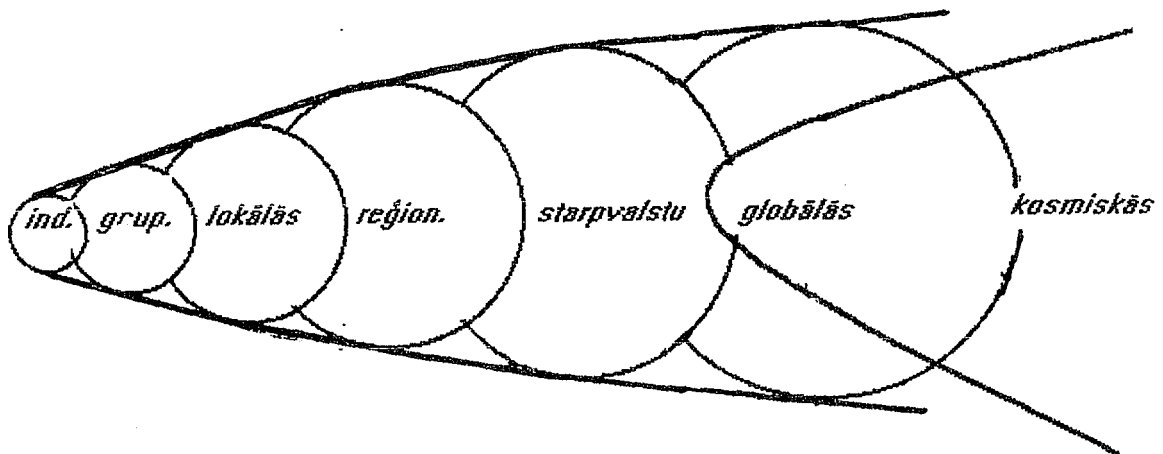
Diemžēl pašlaik pārsvarā ir otra tendence - agresīvais prakticismšs, apkārtējās vides sagraušana savu egoistisko vēlmju apmierināšanas nolūkos, kā rezultātā līdzsvara stāvoklis ir viennozīmīgi sagrauts (zīm.2). Pat ja veidojas kāda cilvēku grupa, kuriem piemīt ekzaltētā sentimentālisma pret dabu attieksme, tas tikai palīdzēs līdzsvarot otrās puses negatīvo iedarbību. Bet vispār šī kodeksa iegaumēšana un bērnu audzināšana pēc šī kodeksa dos tikai līdzsvara stāvokli. Un galvenais jebkura cilvēka darbības motīvs šinī gadījumā var būt definēts sekojošā veidā - neiznīcini to, ko var neiznīcināt, saglabā to, ko var saglabāt, neņem vairāk par to, cik ir nepieciešams. Līdz ar to lielākā daļa ekoloģisko problēmu tiks atrisināta pati par sevi.

1992.gada Vispasaules kongresā Riodežaneiro pieņemtajā Cilvēces ilgtspējīgās attīstības programmā Agenda-21 ir divi panti, kuri tieši nosaka jaunatnes ekoloģiskās izglītības nepieciešamību:

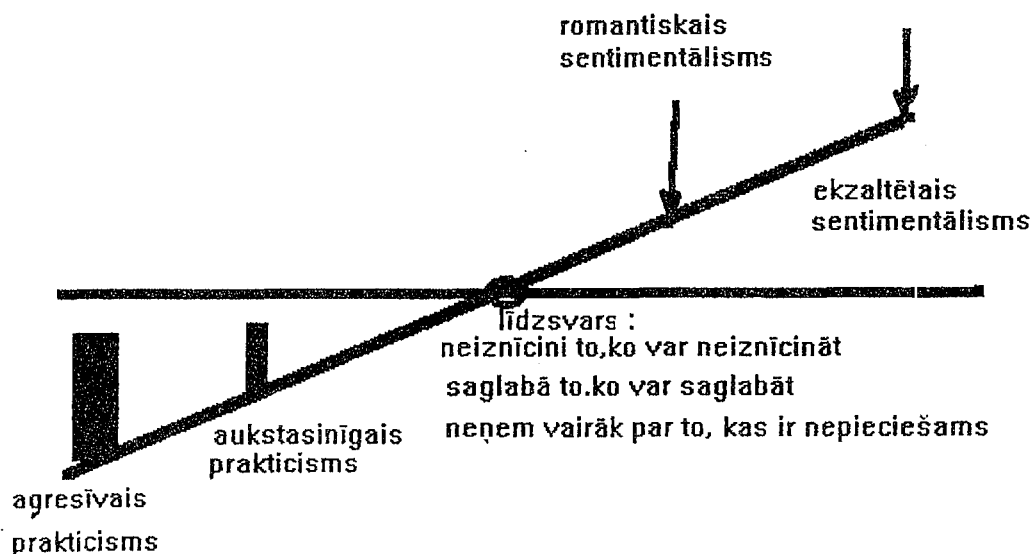
37. pants. Izglītošana un apkārtējās vides aizsardzības un attīstības koncepciju iekļaušana visās mācību programmās ar galveno ekoloģisko problēmu analīzi.

38. pants. Visu skolēnu iekļaušana apkārtējās vides vietējos pētījumos.

Izglītības iestāžu, valsts, sabiedrības uzdevums ir pielikt visus spēkus jaunatnes ekoloģiskā analī abētisma likvidēšanā.

1. zīm. Ekoloģisko problēmu mērogi. Individuālās, grupas, lokālās, reģionālās, starpvalstu, globālās, un kosmiskās ekoloģiskās problēmas.

2. zīm. Sabiedrībā eksistējošs dažādu cilvēku grupu attiecības pret dabu spēku sadalījums mūsdienu apstākļos. Pārsvarā aukstasinīgais un agresīvais prakticisms.

VIDES KOMPLEKSIE KRITĒRIJI UN INDIKATORI

GOTFRĪDS NOVIKS

Rēzeknes Augstskola,
Atbrīvošanas al. 90, Rēzekne, Latvija, LV - 4600

ABSTRACT *The quality of environment must be measured by indicators and their critical values - criterions.*

The general indicators for evaluation degree of sustainability of environment were calculated: environment quality preserving indicator V_k and human quality requirements indicator C_k .

As a result of analyse some situations in interrelations between human activities and environment were established the next important parameters: minimum level of human living quality a_0 ; energy of human activities - Q ; capacity of standard environment quality - b ; intensity of lose environment quality a and optimization coefficient of human living standards L .

It is possible to regulate parameters Q and a for obtaining sustainability in region.

Paper presents particular indicators for urbanoecosystems. Indicators were calculated for evaluation of air, water and territory pollution.

Vides aizsardzības problēmu risināšanā viens no pamatakmeņiem ir objektīvo un precīzo parametru, kuri raksturo vides stāvokli, ieguve. Tas nav iespējams bez attiecīgas efektīvas informātīvās sistēmas - monitoringa.

Savukārt monitoringa gaitā iegūtā informācija var izrādīties neefektīva un neizmantojama, ja tā neatbilst veselai virknei prasību.

Pirmām kārtām ir ļoti svarīgi izvēlēties attiecīgos rādītājus, kuri varētu raksturot analizējamo vidi viennozīmīgi. Diemžēl vēl nav izdevies izveidot vai atrast kādu tikai vienu parametru, kurš varētu pilnībā noteikt attiecīgās vides kvalitāti, teiksim, - gaisa kvalitāti - NO_2 ; ūdens pH, utt.